

OPERAȚIILE DESFĂȘURATE DE DIVIZIA 8 CAVALERIE ÎN VEDEREA ELIBERĂRII JUDEȚULUI SĂLAJ — OCTOMBRIE 1944

Acțiunile de luptă desfășurate de trupele române și sovietice pentru eliberarea părții de nord a Transilvaniei, cunoscute și sub denumirea de Operația Cluj, se înscriu în operația strategică Debrețin, a cărei concepție generală prevedea executarea a două lovituri convergente: una principală cu gruparea de la centrul Frontului 2 ucrainean, pe direcția Arad — Debrețin și alta ajutătoare, pe direcția generală Cluj — Debrețin cu o grupare formată din Armata 7 de Gardă Sovietică, 4 română (11 divizii) și 27 sovietică, efortul urmînd să fie făcut cu flancurile interioare ale armatelor 4 și 27 sovietică.

În cadrul acestei operații misiunea Armatei 4 române era de a trece la ofensivă pe direcția Luduș—Bonțida—Jibou—Carei pentru a nimici forțele principale ale Armatei 2 ungare și a depăși, la sfîrșitul operației, frontiera româno-ungară.

Comandantul armatei a hotărît să rupă apărarea inamicului într-un sector de trei kilometri, dînd lovitura principală la stînga, cu Corpul 6 armată, sprijinit de majoritatea artileriei grele, și o altă lovitură, la dreapta, pe direcția Band—Gherla, cu Corpul de munte. Între aceste două grupări de la flancuri urma să acționeze o grupare de legătură compusă din două divizii (Corpul 2 armată). Divizia 11 Infanterie din rezerva armatei a fost dispusă către flancul stîng al armatei, înapoia corpului de la lovitura principală.

Operația ofensivă a Armatei 4 române a început la 9 octombrie 1944 și s-a desfășurat în trei etape.

În prima etapă (9—13 octombrie) trupele noastre au rupt succesiv aliniamentul inamic pe linia de contact, au ieșit în valea rîului Someșul Mic și, după ce l-au forțat din mișcare, au cucerit un important cap de pod pe înălțimea de la vest de acest rîu. La 11 octombrie a fost eliberat cel mai mare oraș din Transilvania — Clujul — de către forțele sovietice din Corpul 104, care au acționat frontal, și de diviziile 18 infanterie și 2 munte române, care, prin lupte grele, au manevrat orașul, prima pe la nord-est și a doua pe la vest.

În cea de a doua etapă (14—20 octombrie) trupele Armatei 4 au executat, împreună cu trupele sovietice vecine, o urmărire viguroasă a inamicului prin Poarta Someșului, au zdrobit rezistențele opuse de ariergărzile acestuia, au rupt din mișcare aliniamentele de apărare organizate pe catenele muntoase Lăpus, Mezeș și Făget și au ieșit la vest de Munții Apuseni, în Cîmpia Tisei.

În noaptea de 16 spre 17 octombrie s-au produs schimbări în componerea armatei. Diviziile 1 munte, 7 și 20 infanterie, precum și comandamentul Corpului de munte au fost scoase din dispozitiv și puse la dispoziția Marelui Stat Major român. Forța combativă a Armatei 4 nu a scăzut însă, întrucît trupele și mijloacele de luptă ale celor trei divizii au fost repartizate marilor unități rămase în componerea ei.

În acest timp, Armata 7 de gardă sovietică, care acționa la dreapta Armatei 4 române, ajunsese pe râul Someș, în zona Dej, iar Armata 40 sovietică traversase Carpații Răsăriteni și intrase cu forțele de pe flancul drept în depresiunea Maramureșului. Ca urmare, Armata 7 de gardă a fost regrupată și deplasată în Ungaria, la dreapta Armatei 4 române continuând operațiile Armatei 40 sovietică.

Eliberarea teritoriului cuprins între ramurile nordice ale Munților Apuseni și frontiera de vest a țării a fost realizată în cursul celei de a treia etape a operației (21—25 octombrie), culminând cu manevra dublu învăluitoare, combinată cu un atac frontal, executată de Corpul 6 armată, în noaptea de 24 spre 25 octombrie, în urma căreia a fost eliberat orașul Carei. Trupele noastre, depășind apoi frontiera româno-ungară, au început luptele pe teritoriul Ungariei. Concomitent, Divizia 11 infanterie din Corpul 2 armată, executând o manevră dinspre sud și sud-vest, și-a adus contribuția, în cooperare cu Divizia 133 infanterie sovietică din Armata 40, la eliberarea orașului Satu Mare.

Luptele pentru desăvârșirea eliberării teritoriului de sub ocupația fascistă s-au încheiat cu succes deplin la 25 octombrie 1944. Această victorie a fost rodul luptelor hotărâte desfășurate de ostașii români și sovietici, al eforturilor generației ale întregului popor, mobilizat de Partidul Comunist Român. Biruința obținută a marcat un moment istoric, crucial, în lupta grea, eroică dusă de poporul nostru pentru libertate, independență națională și progres social.

Printre unitățile care au luptat pentru eliberarea părții de nord-vest a României, de sub dominația horthysto-fascistă, respectiv pentru eliberarea județului Sălaj s-a aflat și Divizia 8 cavalerie.

Studierea jurnalului de operații a Diviziei 8 cavalerie în perioada lunii octombrie 1944 ne relevă interesante referiri la operațiile desfășurate de această divizie la eliberarea județului Sălaj.

Perioada care ne interesează este etapa a doua a operației ofensive a Armatei 4 române din partea de nord-vest a Transilvaniei respectiv 14—20 octombrie 1944.

În această perioadă Divizia 8 cavalerie făcea parte din Corpul de Munte împreună cu Divizia 6 Infanterie și Divizia 1 Munte. Începând cu data de 17.10.1944 Divizia 8 cavalerie, în urma unor modificări în compunerea de luptă a Armatei 4 române, făcea parte din Corpul 2 Armată împreună cu Divizia 11 și Divizia 21 Infanterie.

În jurnalul de operații a Diviziei 8 cavalerie primele referiri la drumul parcurs de divizie — prin actualul județ Sălaj apar pe data de 14.10.1944¹.

În ziua următoare divizia a continuat viguros înaintarea spre N—V.

Pe alocuri câteva poduri aruncate în aer de inamic în retragere sînt reparate de pionierii regimentelor subordonate diviziei².

Divizia 8 cavalerie pe data de 16 octombrie 1944, a continuat urmărirea inamicului către N—V atingînd Someșul la Surduc.

În jurnalul de operații a diviziei în continuare se arată că „... populația complet românească a acestei regiuni a Ardealului a făcut pe tot parcursul străbătut de divizie entuziaste manifestații de simpatie. Culmile Munților Apuseni pe care le străbatem oferă o priveliște foarte frumoasă și cu toată oboseala, trupele înaintază pline de voieșie în urmărirea inamicului”.

La ora 4 dimineața se primește de la Corpul Vinătorilor de Munte ordinul nr. 30 887/1944 în care se arată:

„C.V.M-te reia înaintarea la 16 oct. imediat cu:

D. 8 Cav. pe direcția Girbou — Surduc.

D. 6 I. pe direcția Ceaca — Lozna.

Obiectivul: Someșul”³.

D. 8 Cavalerie continuă înaintarea pe direcția generală Bezded — Muncel — Surduc, pentru a ajunge cu grosul în Valea Someșului.

¹ Arh.M.Ap.N., fond 560, dosar 67, f. 66.

² *Ibidem*, f. 68.

³ *Ibidem*, f. 72.

La ora 5, Divizia dă ordinul de operații nr. 143 pentru ziua de 16 octombrie, după cum urmează:

I. *Situația*

1. Inamicul în retragere spre N. și N—V.

II. *Misiunea și ideea de manevră*

Obiectivul: Someș⁴.

Misiunea începe la ora 6,30 în direcția generală Gîrbou—Surduc, iar la ora 9 primele coloane au intrat în Gîrbou.

La ora 12 se primește ordinul special nr. 30 894 de la C.V.M-te care prevede:

1. Divizia 8 cavalerie iese de sub ordinele C.M. și trece sub ordinele Corpului 2 Armată.

2. Misiune — aceeași⁵.

La ora 13, Regimentul 3 Călărași Purtat a interceptat Valea Someșului la SURDUC. Inamicul a lovit cu artileria sa comunicația Brîglez — Surduc.

Prin ordinul de operații nr. 143, Divizia 8 Cavalerie trebuia să înainteze pe direcția SURDUC — JIBOU — SOMEȘ ODORHEI — INAU — NOȚIG.

Față de ordinul dat, șeful de stat major, lt. col. Adam Octavian pleacă la Regimentul 3 Călărași pentru a ghida regimentul pe noua direcție. Cpt. Gheorghiu Mircea, ajutor la Biroul 3 pleacă la Regimentul 2 Călărași pentru a vedea dacă o trecere a Someșului în zona CIOCMANI este posibilă.

Inamicul ocupase înălțimile de la N și N — V — VAR și la V. Jibou, de unde ținea sub focul său întreaga vale pînă la linia SURDUC inclusiv. La N. de VAR este angajat Regimentul 2 Dorobanți din Divizia 11 Infanterie.

La ora 15, în urma recunoașterii executate de cpt. Gheorghiu Mircea în zona CIOCMANI, rezultată că podul de sosea și calea ferată de peste Someș în dreptul acestui sat sînt aruncate în aer. Din podul de cale ferată rămăsese totuși o paralelă pe care pot trece oameni pe jos. Malul de N. al Someșului din această regiune era ocupat de inamic.

Regimentul 3 Călărași care începuse înaintarea din SURDUC către VAR, a fost oprit la ora 15,30 de focurile inamicului trase de pe înălțimile N. Var și N. Rîul Someș din direcția TURBUTA⁶.

Grosul forțelor Diviziei era în mare parte în SURDUC, gata pentru începerea operațiilor de a doua zi.

Inamicul a acționat pînă noaptea tîrziu cu artileria.

Pierderi — 1 subofițer și 2 trupă răniți.

Capturi:

18 prizonieri maghiari;

4 000 litri benzină avion

5 cai călărie

20 lăzi cu rachete anticar (Faustpatrone)⁷.

În cursul zilei de 17 octombrie 1944, Divizia 8 Cavalerie a continuat urmărirea inamicului prin Poarta Someșului, în direcția Nord. Din cauza terenului muntos, a insuficienței căilor rutiere cît și din cauza podurilor distruse de inamic, înaintarea a fost foarte mult încetinită.

În cursul nopții executîndu-se incursiuni peste Someș cu ajutorul unor porțițe improvizate, la Ciocmani s-a constatat că inamicul s-a retras.

Divizia 8 Cavalerie a trimis un escadron întărit pe direcția CIOCMANI — POENIȚA — NĂPRADEA, care a început deplasarea la ora 6.00 trecînd Someșul pe porțițe improvizate. Nu s-a putut trece un regiment întreg deoarece apa era prea mare și nu se puteau utiliza vadurile.

Reluarea mișcării la Nord prin Jibou nu s-a putut realiza imediat, deoarece comunicația era blocată de Divizia 1 Cavalerie și coloane din Divizia 11 Infanterie⁸.

⁴ *Ibidem*, f. 73.

⁵ *Ibidem*, f. 74.

⁶ *Ibidem*, f. 75—77.

⁷ *Ibidem*, f. 77—78.

⁸ *Ibidem*, f. 79.

În funcție de noua situație creată prin retragerea inamicului se dă la ora 8.00 ordinul de operații nr. 144 după cum urmează:

„I. Inamicul se retrage spre nord.

II. Divizia 8 Cavalerie va înainta pe direcția SURDUC — JIBOU — INAU — NOȚIG, avînd o flanogardă pe direcția CIOCMANI — POENIȚA — NĂPRADEA“.

Se dau totodată ordinele speciale de operații nr. 146 și 147 prin care se ordonă:

Escadronul 44 Pionieri va merge în capul grosului diviziei executînd deminarea și repararea podurilor pe direcția de înaintare⁹.

În cursul zilei mișcarea diviziei și unităților subordonate s-a făcut greu din cauza aglomerației de pe șosele și a podurilor distruse de la VAR și JIBOU. În special la podul din JIBOU trecerea era foarte grea.

La căderea serii coloanele diviziei au putut străbate o etapă de 15 km, între SURDUC și JIBOU. Majoritatea elementelor diviziei staționau în noaptea de 17/18 octombrie în JIBOU, în afară de un divizion din Regimentul 2 Călărași care a ajuns în SOMEȘ ODORHEI odată cu P.C. al diviziei. Restul coloanelor diviziei înaintau cu greu pentru a cantona în Jibou „sat mare și frumos, dar distrus în mare parte de germani în retragere“¹⁰.

În cursul zilei de 18 octombrie 1944 Divizia 8 Cavalerie a continuat înaintarea spre Nord pe direcția ODORHEI — CEHUL SILVANIEI¹¹.

La ora 7,30 se primește ordinul de operații nr. 30 al Corpului 2 Armată din 17.10.1944, ora 23,30 — în care se prevedea, printre altele:

IV. Divizia 8 Cavalerie Purtată va continua înaintarea pe direcția INAU — BIUȘA — SOMEȘ UILEAC — BĂSEȘTI.

Pentru executarea acestui ordin se dă la ora 8 ordinul de operații nr. 148 al Diviziei 8 Cavalerie¹².

La ora 15 avangarda Regimentului 3 Călărași Purtat care se dirija din CEHUL SILVANIEI spre BĂSEȘTI a fost oprit de inamic pe înălțimile Nord CEHUL SILVANIEI.

La trecerea pîrfului SARADI Regimentul 3 Călărași Purtat și Corpul 44 Cercetare au respins toate rezistențele inamice. Inamicul s-a retras spre Nord, opunînd o nouă rezistență pe liziera Sud a Pădurii OSOI și Nord BĂSEȘTI.

Înaintarea între CEHUL SILVANIEI și SĂLIȘTE a fost efectuată în condiții foarte grele din cauză că drumurile erau nepietruite, iar podul de peste pîrul SARADI fusese distrus¹³.

Prin ordinul special de operații nr. 149 se arată că: „Inamicul pare că s-a retras din sectorul nostru cît și din sectorul Diviziei 11 Infanterie“¹⁴.

Punctul de comandă al Diviziei și Divizionul obuziere au rămas în CEHUL SILVANIEI în urma aprobării verbale a comandantului C. 2 A., care sosise cu primul eșalon în acea localitate¹⁵.

Divizia 8 Cavalerie în cursul zilei de 19 octombrie 1944 a continuat înaintarea pentru a atinge satul SOMEȘ ODORHEI, de unde a trecut în rezerva C. 2 A.

La ora 1,30 se primește ordinul de operații nr. 31 al C. 2 A., în care se arată că Rezerva C. 2 A. va fi Divizia 8 Cavalerie Purtată. Să fie în măsură a manevra pe la Nord rezistențele din zona Pădurea MOTIȘULUI — Pădurea HODODULUI, pentru a deschide drum Diviziei 21 Infanterie, cît și a întări și prelungi acțiunea Diviziei 11 Infanterie pe direcția ei de înaintare (OARȚA DE SUS — SOCONZEL — SOCOND — VIILE SATU MARE — AMATI).

⁹ *Ibidem*, f. 79—80.

¹⁰ *Ibidem*, f. 80.

¹¹ *Ibidem*, f. 82.

¹² *Ibidem*, f. 82.

¹³ *Ibidem*, f. 84.

¹⁴ *Ibidem*, f. 84.

¹⁵ *Ibidem*, f. 85.

Ordinul este semnat de comandantul C. 2 A., general de C.A. N. Dăscălescu¹⁶.

La ora 7.00 Divizia 8 Cavalerie Purtată atingând satul SOMEȘ ODORHEI a început regruparea în zona BĂSEȘTI — SOMEȘ UILEAC — ULCIUĞ — OARȚA DE JOS.

Prin ordinul de operații nr. 154 dat de Divizie se arată că inamicul care opune rezistență pe aliniamentul CUTA — STANA — BABȚA se retrage, iar punctul de comandă se află la BICAZ¹⁷.

În cursul zilei de 20 octombrie 1944 divizia s-a deplasat în spatele Diviziei 21 Infanterie pînă în zona BICAZ — OARȚA DE SUS.

Deplasarea s-a făcut în condiții grele de îndată ce s-a părăsit șoseaua națională CEHUL SILVANIEI — SATU MARE¹⁸.

În baza ordinului de operații nr. 155 din 20.10.1944 dat de comandantul diviziei, misiunea ei era să înainteze în linia a II-a pe direcția de urmărire a Diviziei 21 Infanterie¹⁹.

Urmărind în continuare jurnalul de operații al diviziei la sfîrșitul lunii octombrie rezultă că aceasta a continuat înaintarea spre Nord în direcția generală SATU MARE trecînd peste ramificațiile de sud-vest ale munților CODRULUI²⁰.

Divizia 8 Cavalerie Purtată împreună cu Divizia 1 Cavalerie și Divizia 11 Infanterie în cursul zilei de 23 octombrie 1944, atacă inamicul pentru a-și deschide drumul către SATU MARE²¹.

La sud de SATU MARE au avut loc numeroase lupte la care participă marile unități române mai sus menționate.

Pe data de 25 octombrie 1944, Divizia 8 Cavalerie trece la urmărirea inamicului, depășind granița româno-ungară la Nord de BOGHÎȘ (ultima localitate eliberată de Divizia 8 Cavalerie pe teritoriul țării noastre).

Pentru eliberarea părții de nord-vest a României, armata română a participat cu 27 de divizii, un corp aerian, două brigăzi de artilerie anti-aeriană și numeroase unități și formațiuni neîndivizionate, totalizînd un efectiv de 265 735 de militari. Forțele române, în cooperare cu trupele sovietice, au dus lupte grele pentru eliberarea unor orașe ca Sfîntu Gheorghe, Odorhei, Tîrgu Mureș, Cluj, Oradea, Carei, Satu Mare, au străbătut mai multe masive muntoase și au forțat numeroase cursuri de apă, printre care Mureșul, Arieșul, Someșul. Prin acțiuni hotărîte, trupele române, avînd tot timpul sprijinul oamenilor muncii de pe cuprinsul țării, au eliberat, de la 1 septembrie pînă la 25 octombrie 1944, un important teritoriu cu 872 de localități, dintre care opt orașe-teritoriu care, însumat la vastele regiuni eliberate în timpul insurecției, demonstrează eroismul și voința de nestrămîtată ale ostașilor români, ale poporului în totalitatea sa de a trăi liber și independent.

Poporul nostru aduce prinos de recunoștință tuturor eroilor români și sovietici care s-au jertfit pentru înfrîngerea și alungarea ocupanților

¹⁶ *Ibidem*, f. 86.

¹⁷ *Ibidem*, f. 88.

¹⁸ *Ibidem*, f. 90.

¹⁹ *Ibidem*, f. 91.

²⁰ *Ibidem*, f. 94.

²¹ *Ibidem*, f. 102.

²² *Ibidem*, f. 112.

fasciști de pe pământul României, din rîndul cărora fac parte și ofițerii și ostașii Diviziei 8 Cavalerie a cărei contribuție la eliberarea pământurilor sălăjene am prezentat-o pe scurt în fața dumneavoastră.

MARIUS GIURGIU

OPERATIONEN DER 8. REITERSDIVISION ZUR BEFREIUNG DES KREISES SĂLAJ — OKTOBER 1944

(Zusammenfassung)

Die vierzigste Wiederkehr seit dem Sieg vom Mai 1945 ist ein sehr guter Anlaß, der glänzenden Waffentaten zu gedenken, durch die sich die rumänische Armee im antihitleristischen Krieg auszeichnete und einen bedeutenden Beitrag leistete zum Sieg über Nazideutschland.

Da die vom Geschichte — und Kunstmuseum Zalău organisierte Tagung im Zeichen dieses glorreichen Gedenktages steht, will vorliegende Mitteilung eben Fragmente aus der Kampfchronik einer rumänischen Division unterbreiten, die zur Befreiung des Kreises Sălaj von der hitleristisch-horthystischen Besetzung beitrug die 8. Reiterdivision.

In der Zeit, auf die sich die Mitteilung bezieht, gehörte die 8. Reiterdivision zusammen mit der 6. Infanteriedivision und der 1. Division Gebirgsjäger zu den Gebirgstruppen, um dann ab 17.10.1944 zum 2. Truppenkorps überzugehen, wie auch die Divisionen 11 und 21 Infanterie.

Nach dem 14.10.1944 erschienen in den Operationsaufzeichnungen die ersten Bezüge zum zurückgelegten Weg im heutigen Kreis Sălaj.

Am 16.10.1944 wurde der Someș bei Surduc erreicht; das Vordringen geschah auf der Trasse Surduc—Jibou—Someș Odorhei—Inău—Notig. Nach dem 20. Oktober 1944 wird der im Gebiet Sălaj besiegte Feind in Richtung Satu Mare verfolgt.

Am 25. Oktober 1944 überschreitet die 8. Reiterdivision die rumänisch-ungarische Grenze nördlich von Boghiș und setzt ihren Weg in Ungarn fort.

Für ihren Heldenmut im Kampf ehrt das rumänische Volk die Militärs, die für die Befreiung des nord-westlichen Teils Rumäniens von der hitleristisch-horthystischen Besetzung gekämpft und Opfer gebracht haben. Dazu gehören auch die Soldaten, Unteroffiziere und Offiziere der 8. Reiterdivision.